

מפי השמועה

עיונים, חידודים, פנינים וידיעות נכבדות בפרשת שבוע ועניני דיומא

חג הפסח תשפ"ו • שנה ה' • גליון ק"צ (גליון מורחב)

לעילוי נשמת א"מ הרב רבי אליעזר ב"ר דוד זצ"ל נלב"ע ליל ש"ק בשלח י"ז שבט תשפ"א

ערב פסח אצל רבינו הקדוש

שאלה: מה עשה רבי עם תלמידיו בערב פסח כמו השנה.

תשובה: הירושלמי בפאה (פ"ח ה"ז) מספר שלרבי היה תלמיד עני ורבינו הקדוש היה רגיל לתת לו את כל המעשר עני שלו בשנים שנוהג בהם מעשר עני [הירושלמי שם קורא למעשר עני: "מעשר מסכנין", וזה לפי דרכו של הירושלמי שם וכן בזוהר הק' שקוראים לעני "מסכנא"]. פעם אחת היו לאותו תלמיד מאתים זוז פחות דינר אחד, נהגו בו חבריו בעין רעה ונתנו לו במתנה דינר אחד והשלימו לו למאתים זוז וכך הוא כבר לא יכול לקבל מתנות עניים [ראה בספר 'אגדת אליהו' לבעל השבט מוסר כמה פירושים למה העני הסכים לקבל מהם] כשהגיע רבי לתת לתלמידו מעשר עני א"ל העני שאינו יכול לקבל. התבטא רבי בחריפות כנגד אותם תלמידים שנתנו לו את הדינר, ואמר עליהם: "מכת פרושים נגעו בו", [דהיינו שהם עושים עצמם כפרושים שנותנים צדקה וכוונתם להרע – פני משה]. רמז רבי לכמה מתלמידיו שילכו עמו לחנות ויגרמו לו לקנות משהו לפי תומו [או בשביל עצמו, או כדי להזמין לאכול משהו] וזאת בכדי שיפחות כספו ממאתים זוז, ואכן הם עשו כן, ואז רבי נתן לו את כל המעשר עני שהיה לו, ע"כ הירושלמי, והובא בתוס' בסוטה (כא:).

ובחידושי רבינו משה פיינשטיין זצ"ל על ירושלמי פאה (נדפס בסוף ירושלמי פאה שבהוצאת מכון 'מוצל מאש') מבאר דהמעשה הזה של רבי היה בערב פסח של שנה רביעית או שביעית. וכדי להבין זאת נקדים: מרן ר' משה מחדש שם דיש מידת חסידות שכל זמן שיש לעני מעט ממון, שלא יקח כלום מן הצדקה, וזה רק בנוגע לסתם צדקה, אולם לגבי לקט שכחה ופאה ומעשר עני אין בזה שום מידת חסידות שהעני לא יקח מזה, דהתורה הק' זיכתה לו את זה ושלו הוא נוטל.

ור' משה מביא לזה ראיה מהמעשה הנ"ל של רבי, דלכאורה תמוה מה כ"כ היה דחוף לרבי להחסיר לו זוז אחד, הרי בודאי שבתוך כמה ימים העני יקנה משהו ואז יחסר לו ממאתים זוז וא"כ למה רבי לא המתין לזמן זה ואז יתן לו מעשר עני.

ומבאר ר' משה דבר נפלא, דנראה לומר שהיה זה ביום אחרון של ביעור מעשרות שזה בערב פסח של השנה הרביעית (כמו השנה תשפ"ו) או בשנה השביעית, דביום זה יש דין ביעור מעשרות, ורבי היה צריך לבער את כל המעשר עני שלו, וכיון שהיה לתלמיד הנ"ל יותר ממאתים זוז לא יכול היה רבי לתת לו, ולמחר כבר לא יוכל לתת לו כי צריך לבער הכל בערב פסח.

אבל עדיין קשה – אומר ר' משה – למה רבי הצטער שלא יוכל לתת לו, והרי רבי היה עשיר, וא"כ בהמשך הזמן כשיחסר לעני ממאתים זוז יתן לו רבי סתם בתור צדקה.

ומתוך ר' משה דצריך לומר שהתלמיד הזה נהג במידת חסידות, ולא רצה לקחת מסתם צדקה, אבל ממעשר עני היה לוקח כי בזה אין שום מידת חסידות לא לקחת כמ"נ, ולכן

הצטער רבי שלא יכול לתת לו כי יש לעני מאתים זוז, וזה יום אחרון של הביעור, ולכן רבי רמז לתלמידיו שיראו להחסיר לו באותו יום זוז אחד כדי שיוכל לתת לו מעשר עני, ור' משה מסיים: "והוא ראיה גדולה לדברי, ואמת לדינא בעה"י".

[והנה נחלקו הפוסקים מתי הוא זמן הביעור מעשרות האם בערב פסח, או בערב שביעי של פסח, ומדכתב מרן ר' משה בפשיטות שהיה זה בערב פסח משמע דס"ל כהשיטות שזמן הביעור הוא בער"פ, ולסוברים שהביעור הוא בערב שביעי של פסח, נצטרך לומר שהמעשה היה בערב שש"פ].

[ובעיקר המעשה הנ"ל שרבי רמז לתלמידיו שיגרמו לתלמיד העני לקנות בזוז ואז יחסר לו ממאתים זוז ויוכל לתת לו מעשר עני, קשה למה לא הורה רבי לעני שיפקיר זוז אחד. ומתוך היפה מראה שהעני לא רשאי לעשות כן בכוונה, דא"כ כל אחד שיש לו מאתים זוז יפקיר פרוטה ויקבל מתנה מרובה, וכ"כ בחידושי רבי משה פיינשטיין שם].

שאלות לחידודי

א. איזה מצוה עם ברכה יש בערב פסח שיקיימו אותה בשנה זו רק בחו"ל ולא בארץ ישראל. [רמז: ובערב חג שבועות הבעל"ט יקיימו זאת גם באר"י].

ב. מה מבערים השנה עוד ביחד עם החמץ.

ג. היכן כתוב ניסן בתנ"ך.

ד. היכי תמצא הלכה בהלכות ביטול שאסור מצד הלכות יו"ט ולא מצד פסח, ובכל זאת זה מוזכר בשו"ע בעיקר לגבי פסח.

ה. היכ"ת מצה שיוצא בה יד"ח והברכה אחרונה שלה תהיה בורא נפשות ולא ברכת המזון.

(התשובות בעמ' 3)

מביאין שפוד של רמון

איתא במשנה ריש פרק כיצד צולין (דף עד:): "כיצד צולין את הפסח מביאין שפוד של רמון תוחבו מתוך פיו וכו'... ע"כ, והגאון רמ"מ הלוי שולזינגר זצ"ל העיר בזה למה כתוב "מביאין" ולא כתוב סתם תוחב שפוד של רמון, וכמש"כ הרמב"ם (ק"פ ח' י'): "כיצד צולין אותו, תוחבו מתוך פיו עד בית נקובתו בשפוד של עץ... וכ"כ במאירי. ובאמת בנוסח המשניות של יהודי תימן שהודפס במהדורת פיה"מ לרמב"ם שבהוצאת קאפח כתוב: "כיצד צולין את הפסח שפוד של רמון תוחבו וכו'... ולא כתוב "מביאין".

ובס"ד מצאתי שהעיר זאת בקול סופר על משנה זו להגאון הגדול בדורו רבי חיים סופר זצוק"ל בעל ה'מחנה חיים', והוא מבאר שהכוונה בזה שכל אחד יכול להביא אפילו חש"ו או גוי, ואין צריך שדוקא המקריב יביא, ונעתיק דבריו וז"ל: "כיצד צולין את הפסח מביאים שפוד של רמון תוחבו וכו'. פלא בעיני הך תיבת **מביאין**, הלא יוכל רבינו הקדוש לכתוב כיצד צולין את

דהלכתא' (גל' פח עמ' יח) כדבר פשוט. ועי' מ"ב (סי' תעב סוף סק"א) שכ' דאיטר שהסב על ימין יצא בדיעבד, וקצת משמע מזה דמי שאינו איטר לא יצא בהסבת ימין אפי' בדיעבד.

והנה בגמ' בפסחים (קח). נחלקו, דיש אומרים שצריך להסב רק בב' הכוסות הראשונים, וי"א רק בב' הכוסות האחרונים [ומסקינן בגמ' דכיון שי"א כך וי"א כך יש להסב בכל הד' כוסות]. והשתא, באדם זה שלא היסב בב' כוסות הראשונים והיסב רק בב' האחרונים, הנה לשיטה שצריך להסב רק בב' האחרונים, יצא שפיר יד"ח הסיבה. ולשיטה שצריך להסב בשנים הראשונים והוא הרי לא היסב בהם, אמנם לפי שיטה זו התברר ששני הכוסות הראשונים שלא היסב בהם כהלכה הם כמאן דליתא, ונמצא ששני הכוסות האחרונים הם היו בעצם שני הכוסות הראשונים, וכיון שבהם הוא היסב, חסר לו רק את שני הכוסות האחרונים, והרי לשיטה זו אין צריך להסב בשנים האחרונים, ולכן מורים לו שישתה עוד ב' כוסות בלי הסיבה, והדברים נפלאים ומחודדים. כל זה שמעתי מהרה"ג ר' אהרן צבי קרפט זצ"ל מ"ב, ואמר לי שאמר זאת להגאון הגדול ר' אברהם גנחובסקי זצ"ל והסכים עמו. וצריך לומר דהגם שלא שותה על סדר ההגדה, מ"מ בדיעבד אינו מעכב, עי' בה"ל (תעב ח' ד"ה שלא כסדר).

וכל הנ"ל הובא גם בספרו הנפלא של הרב קרפט זצ"ל 'מגדלות מרקחים' (ח"ב עמ' תלז). והוסיף שם (בהערה) דיעוי' בחידושי רעק"א לפסחים (קח). שכתב סברא כע"ז שהכוסות האחרונים נהפכים להיות הכוסות הראשונים, ע"ש, וראה עוד במגדלות מרקחים שם.

ונוסיף עוד, דלפי הנ"ל יצא חידוש נוסף, דהיכא ששתה את כל הד' כוסות כשהוא מיסב על ימינו [וכן אם שתה בלי ד' כוסות הסיבה בכלל], דלא יצא יד"ח וצריך לחזור ולשתות ד' כוסות, אבל כאן הוא יצטרך להסב רק בב' כוסות הראשונים.

והחשבון הוא כך: דלפי השיטה שצריך להסב בב' כוסות האחרונים, נמצא שהב' כוסות האחרונים ששתה לפני כן בלא הסיבה היו בעצם ב' הכוסות הראשונים, ועכשיו הוא צריך לשתות רק עוד ב' כוסות בהסיבה, ולשיטה שצריך להסב בב' כוסות הראשונים, הרי הוא שותה עכשיו ב' כוסות בהסיבה, ואח"כ הוא צריך לשתות רק עוד ב' כוסות בלי הסיבה דלשיטה זו ב' כוסות האחרונים א"צ הסיבה.

אילו קרבנו לפני הר סיני

בהגדה של פסח: "אילו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה דיינו", ומקשים איזו תועלת היה לנו בזה, ונאמרו בזה ביאורים רבים [והידוע בשם הלשם זיע"א שבסיני פסקה זוהמתן].

ובדרך צחות נראה לומר דידוע מגדולי הדורות ובעיקר ממרן הסטייפלר זצוק"ל שכתב בספרו ברכת פרץ (פר' ויצא) שפעם כשהדורות היו מתוקנים בחור היה יכול לשמור על רוחניותו גם אם הוא לא נמצא במסגרת ישיבתית, אולם כיום דור פרוץ ולכן גם מי שלא לומד חייב להימצא בישיבה [ואדרבה, דוקא מי שלא לומד שמסוגל יותר לקלוף צריך להימצא בישיבה], דבזמנינו הישיבה היא לא רק היכי תמצא כדי ללמוד, אלא כדי לשמור על הרוחניות של התלמיד מפרצות הרחוב.

ולפ"ז נראה דזהו מש"כ "אילו קרבנו לפני הר סיני" היינו אילו נכנס הבחור לישיבה שזה כמו הר סיני, "ולא נתן את התורה" דהיינו שלא לומד ומקבל שם תורה "דיינו" ... דכמש"כ עצם ההמצאות בישיבה נחוצה ומגינה עליו.

הפסח תוחב שפוד של רימון, וממילא ידענו דאם אין לו עמו שפוד של רימון שמביא, א"כ למה האריך מביאין, וגם יפלא למה נקט מביאין ולא כתב מביא, כמו שאמר אח"כ תוחבו בלשון יחיד ולא אמר תוחבין, וצ"ע. ואולי השמיע בזה דלא נאמר בזה מצוה בו יותר מבשלוחו, או שנאמר שעכ"פ מצוה בו והוא הדין שצריך שליחות, אשמעינן מביאין שפוד, המביאין יהי' מי שיהי' אפילו חרש שוטה וקטן או גוי, ודוק", עכ"ד הקול סופר.

ובאופן אחר ביאר הרה"ג ר' חיים דב שעוועל ז"ל [המהדיר של רמב"ן עה"ת בהוצ' מוה"ק] (מובא בקובץ 'הדרום' גל' כג עמ' 29) דאיתא במס' תמיד (כט:): שאין לוקחים לעצי המערכה עצי גפן וזית ותאנה. ולחד מ"ד הטעם הוא משום ישוב אר"י שלא יקחו מהם הרבה ולא ישאר יין ושמן באר"י, וכתב במפרש שם שכיון שעצים אלו הם חשובים שהם משבעת המינים לכן לא לוקחים מהם. ולפ"ז מוסיף הרב שעוועל דה"ה דלא לקחו מהרימון כיון שגם הוא משבעת המינים. והנה כל השנה הכהנים והבעלים שאוכלים את הקדשים היו יכולים גם לצלות קרבנות אבל לפמש"נ לא צלו זאת בעצים משבעת המינים, אלא בשפוד של מתכת, ורק בפסח שאסור לצלות על מתכת וגם לא שאר עצים כדמבואר בגמ' בריש כיצד צולין וצריך לצלות דוקא בשפוד של רימון, היו צריכים להביא זאת באופן מיוחד כי כל השנה לא צלו בזה קרבנות ולא הורגלו בזה, ולכן כתבו במשנה "מביאין" להוציא שאר קרבנות ושאר ימות השנה, עכ"ד.

עוד נ"ל שהטעם שכתוב מביאין שפוד של רימון, כיון שיש ענין שרבים יתעסקו במצוות הפסח, וזה מכבוד המצוה של הקרבת הפסח. וכעין דאיתא ביומא (כד:): להרגיש כל העזרה, ולכן לכל חלק במצוה היו אנשים נפרדים שעושים אותו, והיו גם אנשים מיוחדים הממונים על הבאת השפודים, דברוב עם הדרת מלך.

רבים לא עושים טוב צליה

ובמש"כ המשנה בריש כיצד צולין שם "תוחבו" מתוך פיו, בלשון יחיד, פירש הרה"ד שעוועל בקובץ הדרום (שם), דנראה שהיה המנהג למסור את צליית הכבש לאיש אחד בלבד כדי שיעשה את זה כדבעי, דאם היה נמסר לכמה אנשים ביחד, יש חשש שיסמכו זה על זה ולא יעשו את הצליה כדבעי, וכדאיתא בעירובין (ג.) דיחיד רמי אנפשיה ומידכר, אבל רבים סמכי אהדי ולא מדכרי, דקדירה דבי שותפי לא קרירי ולא חמימי [ואין בזה סתירה למש"כ בקטע הקודם שיש ענין שהמצוה תיעשה ע"י הרבה אנשים, דשם מיירי בהבאת עצים בלבד שזה עבודה פשוטה, משא"כ צליה שצריך לעשות זאת טוב מכל הצדדים, ועדיף ביחיד כמש"כ].

דבר חידוד בענין ההסיבה

שאלה לחדודי: היכ"ת ששתה חלק מהד' כוסות בלי הסיבה, וצריך לחזור ולשתות שתי כוסות אבל לא צריך בהם הסיבה. (ולא מיירי שרבו הגיע בפעם השניה).

תשובה: מעשה שהיה באחד שלאחר שסיים את שתיית הד' כוסות נזכר שבשני הכוסות הראשונים הוא היסב על צד ימין במקום על צד שמאל, אבל בשני הכוסות האחרונים הוא היסב כהלכה על צד שמאל. ונראה שהוא צריך לחזור ולשתות ב' כוסות, אבל בלי הסיבה.

ביאור הדברים: תחילה נקדים, דנראה שההסבה שהיסב על צד ימין לא יצא בזה יד"ח הסיבה, ואפי' לראב"ה שלא צריך בזה"ז להסב, זהו רק כשלא היסב בכלל ואוכל כהרגילות לאכול בזה"ז, אבל הסיבה על צד ימין גרע מלא היסב כלל ולא יצא, וצריך לחזור ולשתות, וכ"כ הגר"א גנחובסקי זצ"ל בקובץ 'אליבא

עד שתחטפנו שינה

איאתא בשו"ע (תפא ב'): "חייב אדם לעסוק בהלכות הפסח וביציאת מצרים, ולספר בניסים ובנפלאות שעשה הקדוש ברוך הוא לאבותינו עד שתחטפנו שינה", ע"כ. ושמעתי שהגה"צ רבי יהודה צדקה זצוק"ל ראש ישיבת פורת יוסף אמר שאם לובש פיג'מה לפני השינה בליל פסח, זה כבר חסרון ב"עד שתחטפנו שינה".

משכו ידיכם

כתב הגאון הגדול רבי מרדכי גרוס שליט"א (בגליון 'בית ההוראה' ביתר ער"פ תשפ"ה): בזמן שעשיתי קנין מהעכו"ם במכירת חמץ של תנובה, נתן העכו"ם לקנין סודר את הפלאפון שאינו כשר, אמנם אין רצוני לקנות אף לרגע חדא מכשיר טמא, ולכן את הקנין סודר קיימנו בתיק עור שעטוף בו. נראה פשוט דמהני, ואין צריך עכ"ם לידע במה היה הקנין סודר. ולהחזיר לעכו"ם המכשיר, כיון דלא זכיתי בו לא חשיבא שהנני נותן לו, להכי גם אם נימא דעכו"ם אסור בשימוש, כי מרגילו לדברים שמצווה עליהן באיסור בעריות, בהנ"ל שרי, עכ"ד.

ומבואר, חידוש שלא צריך לידע את הקונה שהקנין הוא רק על עטיפת המכשיר. וכן יש בזה החידוש דלא אמרי' שהעטיפה טפלה למכשיר. והג"ר משה קופילוביץ שליט"א הוסיף דהעטיפה יכולה להיות טובה למכשיר אחר.

ובענין מכשיר שאינו כשר, נביא את שכתב הגר"מ גרוס בקובץ 'אגרתא דחדוותא' (גל' כג עמ' מט): "נראה, דאף שהטענת פלאפון באולם שמחות מותר, כי מסתמא הוא על דעת בעל האולם שמסכים לכך כי יודע שהרבה נצרכים לזה, – אבל נראה שרק כשהוא הטענה למכשיר כשר אבל לא להטענה למכשיר שאינו כשר, כי בודאי אין רצון והסכמה לבעל האולם ע"ז ואיכא בזה משום גזל", עכ"ד.

[ויל"ע האם יכול לטעון הטוען (תרתי משמע...) את הפלאפון שגם בעל האולם עצמו וצוות עובדיו מחזיקים במכשיר לא כשר. ויתכן שבעל האולם יכול לומר אה"נ אני לא בסדר, אולם בכ"ז לך אינני מתיר, ויל"ע].

שירה על נס העתיד לבוא

הנה ידוע בשם מרן הגר"ח הלוי מבריסק זצ"ל שאמר דיל"ע האם אפשר לומר שירה על הנס רק לאחר שהיה לו את הנס, או דסגי רק כשיש לו בטחון שיהיה לו נס שכבר יכול לומר שירה על זה.

ואמר הגר"ח דרך לאחר שהיה הנס אפשר לומר שירה, והביא ראיה מהפסוק "ואני בחסדך בטחתי יגל לבי בישועתך", דכל זמן שרק בוטח בה' רק ישמח בלב, אולם "אשירה לה' כי גמל עלי" דהיינו שלומר שירה יכול רק כאשר כבר גמל עלי והיה הנס.

והנה הגאון הגדול רבי מאיר הלוי זצ"ל הקשה לאביו מרן הגר"ז הלוי זצ"ל דמצינו במלחמת יהושפט (דה"ב כ') שכאשר בישר להם הנביא שינצחו במלחמה כבר אמרו שירה עוד לפני שיצאו למלחמה [ובמכילתא פר' בשלח מנה שירה זו בין עשר השירות].

ותירץ לו הגר"ז דכל דברי הגר"ח לא נאמרו אלא במי שיש לו רק בטחון בה' וכמו שכתוב בפסוק ואני בחסדך בטחתי, אבל מי שהובטח ע"י נביא יכול כבר לומר שירה עד לפני שנעשה הנס, וכמו שמצינו בשירת הים שבני ישראל אמרו שירה על דברים שעתידים להיות, וכדאיתא במכילתא, עכ"ד. (מובא בהגש"פ מבית לוי עמ' קפו). וזה מתאים למש"כ הרמב"ם שנבואה לטובה

לא יכולה להשתנות].

ושמעתי מהגאון רבי דוד כהן שליט"א ר"י חברון שהוא שאל שאלה דומה לזה מקמיה מרן הג"ר יצחק הוטנר זצ"ל, לפי המבואר במדרשים ועוד שבשירה שאמרו בני ישראל על הים אמרו גם שירה על הגאולה העתידה לבוא, ולפי דברי הגר"ח שאין לומר שירה לפני שנעשה הנס קשה איך אמרו שירה לפני שנעשה הנס.

והגר"י הוטנר תירץ לו ביסוד נפלא, ונעתיק זאת כפי שהביא זאת הגר"ד בספרו מזמור לדוד (ח"ב מאמר יב עמ' שח) וז"ל: והשיב הגר"י הוטנר זצ"ל דהגילוי לישראל בשעת קריעת ים סוף היה כ"ב ברור ונגלה כראייה חושית ממש, בדרגה בהירה וברורה כאספקלריא המאירה [והגר"ד מציין למהרש"א סוטה לא. שבנ"י ראו בים באספקלריא המאירה] וראו אז בחוש גילוי מלכותו יתברך, ומתוך הגילוי של קר"ס ראו גם בכח את גילוי המלכות של לעת"ל ולכן היה ראוי להם לומר שירה מיד, דאע"פ שעדיין לא התקיימה הישועה כבר ראו את הבכח של הישועה ולא רק מכח מידת הבטחון או מחזיון של נבואה אלא ראייה חושית ממש, ובכגון דא שפיר אפשר לומר שירה על הנס אפילו לפי דעת הגר"ח זצ"ל כיון שממה שהשיגו בקר"ס היתה כבר השגה גם על הגילויים שלעת"ל, עכ"ד, ומובא גם בספרו 'זמן חרותנו' עמ' תלו. [בשעתו הראיתי להגר"ד שאת קושיתו כבר הקשה הגר"מ מאיר הלוי כמובא בהגש"פ מבית בריסק ה"ל. "התנצל" הגר"ד שכשהקשה קושיא זו להגר"י הוטנר היה זה עוד לפני שיצאה הגדה זו של בית בריסק. (ההגדה י"ל בשנת תשמ"ב, והגר"י הוטנר נלב"ע בתשמ"א)].

אמירת הלל מפעילה את הישועה

ובענין חידושו של הגר"ח הלוי מצינו עוד דברים נפלאים בזה למרן הגר"י הוטנר זצוק"ל בספרו 'מאמרי פחד יצחק' פסח (מאמר כה) וז"ל: "מְהֵלָּל אֶקְרָא ה' וּמִן אֵיבִי אֲנִשֶּׁע (תהלים יח ד'), ופירש"י: "בהלולים אקרא ואתפלל לפני תמיד, כלומר אף לפני התשועה אני מהלל, לפי שבטוח אני שאושע מאויבי", עכ"ל, ויש ששאלו מכאן על היסוד מגדולי עולם [א.ה. מענין הגר"י לא מציין שזה מהגר"ח אלא 'מגדולי עולם'] מהכתוב "ואני בחסדך בטחתי יגל לבי בישועתך אשירה להשם כי גמל עלי" שמכאן נלמד שבטחון על ישועת השם מביא לשמחה וגילת לב, אבל שירה עדיין לא נאמרת רק "כי גמל עלי".

והתשובה היא על פי יסוד ההבדל בין שירה להלל. כי הלל הוא קריאת שבחיו ית' דרך הילול אשר ענינו הוא לעורר אותם השבחים ובזה להגיע להשפעת הנותן כמו שכן הוא מילת הלל, לשון הארה 'בהלו נרו עלי ראשי' (איוב כט ג'). ואילו שירה היא התפעלות במעלת הזולת מבלי כוונת התוצאה הזאת. ועיקר הקפידה על "כי גמל עלי" נאמרה רק על שירה ולא בהלל שכן ענין ההלל הוא כולל גם פעולה להפעיל מידת הישועה. לכן "מהולל אקרא השם" כשהיה דוד כל כך בטוח בישועת השם, שבשעה שקורא אל השם שיושיענו כבר אמר אז הלל, עכ"ד הנפלאים של הגר"י הוטנר זצ"ל.

תשובות לשאלות מעמ' ראשון

- א. עירוב תבשילין.
- ב. ביעור מעשרות. (לשיטות שזה בער"פ, וי"א דמבערים בערב שביעי של פסח).
- ג. במגילת אסתר (ג' ז'): בַּחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן הוּא חֲדָשׁ נִסָּן... וכן בנחמיה (ב' א').
- ד. כתב השו"ע (ס"ס תקב): "לדידן, מותר לבשל בקדרות חדשות ב"ט. הגה: ויש אוסרין וכן המנהג, אם לא ע"י הדחק,

ולכן נהגו כשקונין קדרות חדשות בפסח, מבשלין בהם קודם יום טוב, ע"כ. ומבואר בשו"ע שאסור לבשל בקדרה חדשה ביו"ט, וכתב המ"ב דבא לאפוקי מאלו שאוסרים לבשל בזה ביו"ט משום דבישול הראשון מחזק את הקדירה, ודעת המחבר דבקדרות שלנו נגמר בישולם כבר אצל היוצר, והנה הלכה זו נוהגת בכל יו"ט ומ"מ השו"ע כתב זאת על פסח כיון שבדרך כלל בפסח נוהגים לקנות כלים חדשים שנקיים מחמץ של כל השנה.

וכן כתב בבאר היטב, וז"ל: "בפסח, דבשאר יום טוב רוב תשמישין בכלי גלזיר"ט [=מצופים בזכוכית] אבל בפסח שאין משתמשין בכלי גלזיר"ט, כמו שכתוב סימן תנא (סכ"ג) אלא בכלים שאין מצופין לכן מבשלים בהם מים קודם יו"ט, אבל באמת אין חילוק בין פסח לשאר יו"ט, עכ"ל.

[ומילתא אגב אורחא קמ"ל דאין זה דבר חדש שנוהג רק בזמנינו לקנות לפסח כלים חדשים, אלא כך היה מאז ומתמיד, ואין כל חדש תחת השמש, ודלא כהאומרים ש"פעם" לא היו כלים מיוחדים לפסח, והיו משתמשים בכלי חמץ של כל השנה, ורק היו מגעילים אותם לפסח].

ה. כתב המ"ב בהל' מצה (תנ"ג יד) שאם לש עיסה של קמח דגן עם שאר מיני קמחים זה מצטרף להשלים לכזית ויוצא בזה יד"ח מצה, ע"ש. ומאידך בהל' ברכות כתב בביאור הלכה (סי' רח ד"ה עירב קמח) דעיסה כזו לא מצטרפת לכזית לענין ברכה אחרונה, ע"ש כל הפרטים. ושמעתי לבאר דהפמ"ג בפתיחה להל' פסח כתב דהטעם שיוצא בזה ידי מצה, כיון דסוף סוף זה מצה, משא"כ באכילה צריך 'ושבעת'. (הובא בגליון 'מאלפי זהב' גל' רפ).

המשך הנידון בענין להעביר לאחרים את יין הקידוש ובפת המוציא

נחזור בקצרה על נושא שעורנו בס"ד בגליון פר' יתרו (גל' קפג) בשביל דברים שהתחדשו בו.

הנה במקומות רבים נהוג שבעל הבית לאחר הקידוש מוזג מיין הקידוש לכוסות קטנים ומעביר את הכוסות למסובים. והנה רבים טובים נוהגים מנהג נימוס שלא לוקחים לעצמם את הכוסות יין שבעה"ב נתן להם אלא מעבירים אותו ליושב אחרים, ואף הוא מעביר לזה שאחריו וכן כולם, עד שמגיע לאחרון שיושב בסוף השורה, וכן בכוסות הבאים כל אחד לא שותה אלא מעביר הלאה עד שכל מי שכל מי שיושב אחריו קיבל ורק אז הוא לוקח כוס לעצמו ושותה. והנה במקור הדבר מסתבר שהנהגה זו נובעת מכך שכל אחד נוהג בנימוס ודרך ארץ ולא רוצה להיראות כגרגרן שכאילו הוא לוקח ראשון.

ושמעתי בזה הערה נכבדה מחכ"א שליט"א דלכאורה אין לעשות כן, אלא הראשון שיושב ליד בעה"ב ומקבל לידי כוס של קידוש עליו לקחתו ולשתותו מיד, ורק את הכוס הבאה שיגישו לו יעביר ליושבים אחריו, וזאת משום הכלל הידוע של "אין מעבירין על המצוות". ואין לומר שכלל זה נאמר דוקא כשיש לפניו ב' מצוות שונות [כגון טלית ותפילין], אבל במצוה אחת אין איסור להעביר על המצוות, דהרי מבואר במנחות (סד:) שמצוה להביא עומר מהמקום הקרוב יותר משום אין מעבירין על המצוות.

וכן יש לנהוג כשבעה"ב מחלק למסובים מפרוסת המוציא לאחר שבצע על החלה, דהמקבל ראשון עליו לאכול תחילה את שקיבל, ורק את החתיכות האחרות של החלה יעביר הלאה, וכן כל המסובים, ע"כ בקצרה ממה שפורסם בעבר.

ונוספו בזה דברים, דכשהצעת את הנ"ל בפני מרן הגאון רבי עזריאל אויערבאך שליט"א, אמר בזה חידוש, דהרי כל ענין שתיית יין הקידוש הוא רק ענין של 'מצוה מן המובחר' כמש"כ השו"ע (בסי' רע"א יד) ובענינים' אין להקפיד על 'אין מעבירין על המצוות'. אבל, בפת של המוציא שזה כבר חובב, דחייב לאכול כדי שיהיה קיום לברכה של המוציא, בזה אכן יש לאכול מקודם בעצמו, ורק אח"כ להעביר למסובים האחרים, ומשום הטעם של 'אין מעבירין על המצוות', עכ"ד הגר"ר עזריאל שליט"א.

ומצאתי בס"ד שהגאון הגדול רבי מרדכי גרוס שליט"א דן בנושא זה (בקובץ 'תל תלפיות' חנוכה תשפ"ד עמ' כג, מובא באוצה"ח) לגבי העומד ביום החמישי של חנוכה וכשבא להדליק את הנר החמישי הוא מוצא שכבה אחד הנרות שכבר הדליק, ומאחר שנפסק להלכה כמש"כ הביה"ל שדינא דאם כבתה אין זקוק לה הוא רק אחר גמר ההדלקה, אך כל שלא גמר ההדלקה אם כבתה זקוק לה, האם יש לו להדליק תחילה את הנר שכבה, או את הנר החמישי שאוחז בו עכשיו כדי שלא להעביר על המצוה. ויסוד הספק כיון שנרות אלו אם לא עיקר המצוה אלא הידור בלבד, יל"ע האם אמרי' בהידור מצוה להך כללא ד'אין מעבירין על המצוות'. והוא מסיק דגם בהידור מצוה אמרי' 'אין מעבירין על המצוות', והביא לכך ב' ראיות, ואכמ"ל. [ויתכן לחלק בין הידור מצוה של נרות חנוכה שזה גדר של תקנה שחייבים בה, לבין שתיית יין של קידוש שהוא רק גדר מצוה מן המובחר].

וכשדברתי בענין עם הגר"מ גרוס שליט"א בענין להעביר בקידוש את היין לאחרים, הפנה אותי לעיין בשו"ת 'דברי מלכיא' שבחלק א' מאריך בכללי 'אין מעבירין על המצוות' (מסימן ח' ואילך). ובס"ד מצאתי שכותב בזה בדברי מלכיא (סי' ח' אות א' ד"ה והנה התוס') ובתוך דבריו שם משמע להמעיין היטב שבהידור מצוה לא אמרי' אין מעבירין על המצוות. ונעתיק מדבריו שדן בתוס' ביומא (לג: ד"ה עבורי) ובדעת רבי אליהו שם דיש למשמש קודם בתפילין של יד ואח"כ בשל ראש משום אין מעבירין על המצוות, וכותב הדברי מלכיא בתוך דבריו: "...דאין מעבירין על המצוות לא שייך בזה, כיון שאינו עושה גוף המצוה..." עכ"ל. (דבר פלא, דברתי על כך עם הגר"מ גרוס ביום ב' ה' ניסן והפנה לעיין בדברי מלכיא, ויום זה הוא היא"צ של הדברי מלכיא שנלב"ע בשנת עת"ר, זיע"א).

וכשדברתי בזה עם הגאון הגדול רבי שמואל אליעזר שטרן שליט"א אמר דפשיטא ליה דגם במצוה מן המובחר שייך אין מעבירין על המצוות, וציין לביאור הלכה (סי' קצ ד"ה יטעום) שכתב שהמברך ברכת המזון להוציא אחרים יכול להוציא יד"ח בברכת בפה"ג שאחר ברהמ"ז אפי' אם אינו שותה בעצמו, דכיון שלברך ברהמ"ז על כוס זה מצוה מן המובחר א"כ זה בכלל ברכת המצוות דק"ל דאע"פ שיצא מוציא. ואמנם רעק"א כותב דאינו יכול להוציא. [ויתכן דיש לחלק בין להוציא יד"ח במצוה מן המובחר לבין אין מעבירין על המצוות].

[ונציין עוד, שיש מהפוסקים (עי' מגילת ספר ענינים שונים באו"ח ויר"ד סי' ג' ובעמ' ז' בהערה, וכן חשוך חמד מגילה עמ' שפו) שדנו לגבי הוצאת ספרי תורה מהארון האם מותר להעביר על ס"ת אחד כדי לקחת את זה שאחריו, וכתבו דס"ת הוא רק הכשר מצוה [עי' קובץ תשובות למרן הגריש"א ח"ג סי' טו], ובהכשר מצוה לא אמרי' אין מעבירין על המצוות. ועדיין יש לחלק בין הכשר מצוה שהוא דבר צדדי ואינו מגוף המצוה, לבין מצוה מן המובחר שנכנס קצת בתוך גדר המצוה].